

2024-02-13

TJÄNSTESKRIVELSE

Dnr: KFKS 2023-01012

Framtagande av trygghetspunkter

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Kommunstyrelsen beslutar enligt följande.

1. Kommunstyrelsen beslutar att nedan angivna platser iordningsställs som trygghetspunkter på det sätt som redovisas i tjänsteskrivelse den 8 februari 2024.
 - Nacka stadshus (Sicklaön)
 - Kulturhuset Dieselverkstaden (Sicklaön)
 - Myrsjö sporthall och Myrsjöskolan (Boo)
 - Fisksätra sporthall och kommande multihallen (Saltsjöbaden)
 - Sigfridsborgs sporthall och Sigfridsborgsskolan (Älta)
2. Kommunstyrelsen beslutar vidare att kommunens sex bibliotek kvarstår som informationspunkter och att dessa lokaler även kan aktiveras som trygghetspunkt om behov uppstår.
3. Stadsdirektören ges i uppdrag att ta fram rutin för aktivering och drift av trygghetspunkterna.
4. Kommunstyrelsen noterar att detta är en initial ambitionsnivå för trygghetspunkter som efterhand kan behöva utvecklas.

Sammanfattning av ärendet

Vid en samhällsstörning kan kommunen komma att behöva öppna en eller flera platser dit invånarna kan ta sig för att få information om vad som hänt, värma sig, nyttja toalett, värma ett mål mat och så vidare. Även övernattning kan i större krissituationer vara aktuellt. Syftet med trygghetspunkten skiftar beroende på samhällsstörning men gemensamt är att den snabbt öppnas upp och att de som har behov vet vart det kan vända sig och vad de kan få stöd med. Det är inom kommunens geografiska områdesansvar upprättande och drift av trygghetspunkter sker.

Ledningsstaben har i en förstudie tittat på kommunens behov av att införa trygghetspunkter samt tagit fram förslag för vilka lokaler som kan vara lämpliga att utse. Utifrån det arbete som gjorts är bedömningen att trygghetspunkterna ska vara utspridda över hela kommunens geografiska område. Detta ger flexibilitet, så att aktiveringen av en trygghetspunkt kan anpassas efter vilken plats som berörs. Baserat på invånarantalet per kommunedel, föreslås att det i ett första skede etableras en trygghetspunkt per kommunedel, med undantag för Sicklaön där det kan vara lämpligt att ha två, med hänsyn till både antalet invånare och det centrala läget. Om kommunstyrelsen beslutar i enlighet med denna tjänsteskrivelse, kommer förslag att tas fram för hur aktivering och driften av trygghetspunkterna ska organiseras samt hur de utsedda platserna mest ändamålsenligt ska utrustas.

Ärendet

I detta ärende föreslår ledningsstaben att Nacka kommun förbereder platser dit de som bor vistas eller verkar i kommunen kan vända sig i händelse av en större samhällskris, så kallade trygghetspunkter.

Dessa trygghetspunkter ska inte vara aktiverade hela tiden utan öppnas vid behov. När beslut tas om att aktivera trygghetspunkten tas också beslut om på vilken nivå detta ska ske, där nivån avgör omfattningen av vad som kommer att erbjudas vid aktiverad trygghetspunkt. Nivån kan senare komma att ändras utifrån krisens händelseutveckling. När aktivering sker informeras invånarna om detta via kommunens olika kommunikationskanaler.

Bakgrund

Alla kommuner i Sverige har i uppdrag att stärka såväl den fredstida krisberedskapen som det civila försvaret för att kunna möta svåra samhällsstörningar eller kriser. En förändrad hotbild med risk för eskalerande gråzon (antagonistiska attacker i gråzon mellan fred och krig) samt krigsfara och krig har avsevärt ökat efter Rysslands invasionskrig i Ukraina. Även risken för negativa effekter kopplade till klimatförändringar gör att hoten mot samhällets funktionalitet kan antas öka.

Följande lagar har bäring på verksamheten avseende trygghetspunkter inom krisberedskaps- och totalförvarsområdet.

- Lag (2006:544) om kommuner och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap
- Socialtjänstlag (2001:453)
- Lag (2003:778) om skydd mot olyckor

Det finns inget direkt lagstadgat ansvar för kommuner att upprätta just trygghetspunkter men att utse trygghetspunkter medför bättre förutsättningar för kommunen att hantera

samhällsstörningar och kriser. I vägledningen från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) gällande arbetet med civilt försvar betonas också vikten av att kommuner förbereder trygghetspunkter.

I enlighet med styrdokumentet *Strategisk handlingsplan för krisberedskap 2023–2026* ska Nacka kommun ha beredskap, förmåga och robusthet att hantera kriser och allvarliga händelser.¹ I denna handlingsplan är ett av fokusområdena för krisberedskapsarbete att fastställa kommunens trygghetspunkter.

Exempel på händelser som kan leda till behov av att aktivera trygghetspunkter är:

- Störningar eller avbrott i elförsörjningen
- Störningar eller avbrott i dricksvattenförsörjningen
- Störningar i livsmedelsförsörjningen
- Störningar i tele- och datakommunikation
- Naturkatastrofer/olyckor (snö, storm, översvämning och brand)
- Spridning av farliga ämnen och smitta (pandemi)
- Terrordåd och IT-attacker
- Krigsfara och krig

Beskrivning av ärendet

I Nacka kommun finns i nuläget inte någon organisation eller utpekad plats för kollektivt omhändertagande i så kallade trygghetspunkter. Inträffade samhällsstörningar pekar dock på att behovet finns, som exempel kan nämnas snöovädret i november 2016 då bland annat Stadshuset och Dieserverkstaden öppnades upp för att kunna erbjuda möjlighet till övernattnings för de som inte lyckades ta sig hem.

Det finns ett tjänstemannabeslut om att de sex biblioteken i kommunen är så kallade informationspunkter. Emellertid saknas en fastställd rutin för hur detta ska fungera, och varken Nackaborna eller biblioteken har informerats om informationspunkternas funktion i händelse av kris.

Ett arbete med att planlägga kommunens trygghetspunkter startade redan hösten 2022 på uppdrag av dåvarande säkerhetschef. En första inventering av lämpliga fastigheter gjordes men arbetet slutfördes aldrig, bland annat på grund av personalomsättning inom kommunens säkerhetsfunktion. Under hösten 2023 återupptogs arbetet med trygghetspunkter och ett mer omfattande analysarbete påbörjades.

Samtliga kommundelar i Nacka kommun har inventerats. Ett önskemål och en utgångspunkt i arbetet vid val av placering av en trygghetspunkt är att kommunen, för

¹ KF 2023-12-11 §365 Styrdokument krisberedskap 2023–2026

största möjliga rådighet, ska äga fastigheten. En ytterligare förutsättning är att trygghetspunkterna ska kunna användas under både en fredstida krishändelse och vid höjd beredskap.

MSB (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap) och SKR (Sveriges kommuner och Regioner) har gemensamt tagit fram en handbok i kommunal krisberedskap, där trygghetspunkter, sedan september 2022, har ett särskilt kapitel.² Inspiration för arbetet med kommunens trygghetspunkter har i första hand hämtats från denna handbok samt från Länsstyrelsens rapport om Trygghetspunkter (2021:24). I många kommuner pågår just nu arbetet med att etablera trygghetspunkter, vilket också har gett inspiration till Nackas arbete med att inrätta trygghetspunkter.

Trygghetspunkter

Vid en samhällsstörning kan kommunen öppna upp en eller flera platser dit invånarna kan ta sig för att få information om vad som hänt, värma sig, nyttja toalett, värma ett mål mat och så vidare. Även övernattnig kan i större krissituationer vara aktuellt.

Definition och beskrivning av trygghetspunkter

Energimyndigheten definierar en trygghetspunkt så här:

”En trygghetspunkt är en mötesplats dit människor kan vända sig vid större kriser i samhället, som exempelvis vid omfattande el- eller värmeavbrott. På trygghetspunkten kan man värma sig och få information om händelsen. I vissa fall kan det även finnas behov av att kunna laga mat, duscha och övernatta”.

En trygghetspunkt är därmed inte samma sak som skyddsrum som till sin byggnadskonstruktion har krav på sig att stå emot direkta krigshandlingar.

Energimyndigheten delar även in trygghetspunkter i följande tre nivåer.

Nivå 1 – Enkel trygghetspunkt (informationspunkt)

En enkel trygghetspunkt är användbar under en kortare tid, exempelvis under några få timmar dagtid. Syftet är främst att säkerställa en mötesplats för information, där man tillbringar en kortare stund, men både äter och sover hemma.

Nivå 2 – Utökad trygghetspunkt

En utökad trygghetspunkt är en plats där man kan vistas under större delen av dygnet, men man övernattar hemma.

Nivå 3 – För dygnet runt-vistelse

Detta är en trygghetspunkt där människor ska kunna vistas dygnet runt, exempelvis vid evakueringar och under höjd beredskap. Ska trygghetspunkten kunna användas för

² Handbok i kommunal krisberedskap – 3. Särskilda funktioner– Trygghetspunkter (MSB)

dygnet runt-vistelse ställs särskilda krav, bland annat på brandskyddet och hur den utrustas.

Egna bostaden bästa trygghetspunkten

Energimyndigheten konstaterar att den egna bostaden oftast är den säkraste och tryggaste platsen att vistas på. Så långt som det är möjligt bör människor därför uppmanas att stanna kvar hemma och också ha förberett en hemberedskap för att kunna klara den första tiden utan samhällets hjälp.

Behov av trygghetspunkter

För att uppskatta behovet av trygghetspunkter har olika faktorer beaktats såsom antal invånare i olika kommundelar, geografiska förutsättningar och till viss del socioekonomisk status. En viktig faktor i arbetet med trygghetspunkter som både MSB och Länsstyrelsen Stockholm lyfter fram är att merparten av allmänheten bör ta ansvar för sig själva och att trygghetspunkterna är till för ett mindre antal med störst behov av samhällets hjälp. Detta är viktig även för Nackas planering av trygghetspunkter, som därmed inte tar höjd för att alla som bor och vistas i kommunen kan komma till en trygghetspunkt när den aktiveras.

Inventeringen har omfattat ett antal utgångspunkter och parametrar för att bedöma behov av och förutsättningar för trygghetspunkter.

- Behovet av antal trygghetspunkter per kommundel, med hänsyn till där flest människor bor
- Trygghetspunkterna är till för ett mindre antal och merparten av allmänheten tar ansvar för sig själva
- Att lokalerna i första hand är kommunägda eller att kommunen har egen rådighet över lokalen
- Ska ge minsta möjliga påverkan på samhällsviktig verksamhet som eventuellt drivs i lokalen
- Närhet till NVOA:s uppställningsplatser för nödvatten – så långt det är möjligt och rimligt avstånd
- Lokalens lämplighet kortare tid under dagtid eller för övernattnig

Utifrån det arbete som gjorts är ledningsstabens bedömning att trygghetspunkterna ska vara utspridda över hela kommunens geografiska område. Detta ger flexibilitet, så att aktiveringen av en trygghetspunkt kan anpassas efter vilken plats som berörs. Baserat på invånarantalet per kommundel, föreslås att det i ett första skede etableras en trygghetspunkt per kommundel, med undantag för Sicklaön där det kan vara lämpligt att ha två, med hänsyn till både antalet invånare och det centrala läget. Bedömningen är att

på sikt kan antalet trygghetspunkter behöva utökas, men att starta med minst en trygghetspunkt per kommundel bedöms rimligt.

Resultat av lokalinventeringen

De lokaler som utses behöver ha goda förutsättningar logistiskt och driftsmässigt för att fungera ändamålsenligt och smidigt som trygghetspunkt. En annan utgångspunkt är att kommunen behöver ha rådighet över lokalen och verksamheten som bedrivs där. I många fall är det skolor, fritids, gymnasium, idrottshallar och bibliotek som är lämpligast att användas som trygghetspunkter.

För att identifiera de mest passande lokalerna, som ska kunna ge Nacka god beredskap och flexibilitet att hantera större kriser, undersöktes en rad olika kriterier, som bland annat:³

- Tillgång till flera toaletter samt duschmöjligheter
- Parkeringsmöjlighet i anslutning till lokalen och möjlighet till kollektiva färdmedel
- Tillgång till pentry eller större kök
- Tillgänglighetsanpassade lokaler
- Närhet till uppställningsplats för nödvatten
- Ägandeform
- Lokalens kapacitet och hur den fungerar för övernattning (till exempel brandföreskrifter)
- Lokalens möjlighet att förses med el (via reservkraft)

En återkommande punkt gällande krisberedskapen inom kommunen är behovet av reservkraft. Även vid trygghetspunkterna skulle reservkraft förlänga dessas möjligheter att ge stöd till samhället. Av de kommunägda lokalerna är det idag bara Nacka stadshus som har tillgång till reservkraft. Övriga trygghetspunkter kommer därför initialt att behöva upprättas utan reservkraft och vila på befintligt elnät.

Ambitionsnivå utifrån lokala förutsättningar

Följande förmågor föreslås som initial ambitionsnivå för kommunens trygghetspunkter för att kunna fastställa och kommunicera dessa under 2024.

- Aktuell information om vad som händer (framför allt om ordinarie kanaler inte fungerar)
- Ladda mobiler och annan utrustning (ej via reservkraft)
- Värma mat (ej via reservkraft)
- Hjälp med att kontakta närstående

³ Samtliga undersökta kriterier finns sammanställda i separat bilaga, tillsammans med lokaler som genomgått en ingående genomlysning

- Tillgång till dricksvatten (via nödvattentankar)
- Första hjälpen och krisstöd
- Vid behov viss övernattnig

Ledningsstabens förslag

Förslaget är att kommunens sex bibliotek (Dieselverkstaden, Nacka Forum, Saltsjöbaden, Älta, Fisksätra och Orminge) även fortsättningsvis utgör kommunens informationspunkter, och att dessa lokaler vid behov även kan aktiveras som trygghetspunkt.

Vidare föreslås att följande fem platser fastställs och kommuniceras som kommunens trygghetspunkter, och att nivån aktiveras utifrån behov:

- Nacka stadshus (Sicklaön)
- Kulturhuset Dieselverkstaden (Sicklaön)
- Myrsjö sporthall och Myrsjöskolan (Boo)
- Fisksätra sporthall och kommande multihallen (Saltsjöbaden)
- Sigfridsborgs sporthall och Sigfridsborgsskolan (Älta)

Genom att kommunstyrelsen i förväg fattar beslut om vilka lokaler som ska användas som trygghetspunkter behövs inget beslut om att ta lokalerna i anspråk när behovet av trygghetspunkt uppstår. Beslutet om aktivering kan delegeras till stadsdirektörens krisledning. Förslaget utgör en initial ambitionsnivå för trygghetspunkter. Över tid kan andra platser tillkomma eller justeringar behöva göras i takt med att förutsättningar förändras.

Ledningsstaben bedömer att uppdraget att ansvara för trygghetspunkterna, såväl i planeringen inför en kris som i aktiverat läge under en kris, kräver delaktighet av flera verksamheter och kommunala bolag. Om kommunstyrelsen beslutar i enlighet med denna tjänsteskrivelse, kommer ledningsstaben att ta fram förslag kring hur driften av trygghetspunkterna ska organiseras samt trygghetspunkterna utrustas på ett ändamålsenligt sätt.

Ekonomiska konsekvenser

Inrättandet av trygghetspunkter utifrån föreslagen ambitionsnivå finansieras inom befintlig budget där resurser för att etablera trygghetspunkter i olika kommundelar har avsatts (1,25 Mkr). Finansieringen sker även med stöd av MSB 2:4 medel, det vill säga de statliga anslagen för krisberedskap och civilt försvar som Nacka kommun årligen erhåller. Dessa medel får emellertid inte användas för investeringar men däremot till planerings- och projekteringsarbete gällande trygghetspunkter.

Mer utförliga kostnadsberäkningar kommer att behöva tas fram när arbetet med att utrusta trygghetspunkterna inleds. Exempelvis finns behov av att utreda tillgång till el och reservkraft för trygghetspunkterna. Utöver investeringskostnader tillkommer löpande driftkostnader, så som exempelvis förvaring, transportkostnader, kostnader för att bemanna vid aktivering, underhåll av eventuell reservkraft, förbrukningsmaterial med mera. Eventuella åtgärder som kräver finansiering och inte ryms inom befintlig budget kommer att kräva att investeringsutrymme tillförs 2024 eller att omprioritering sker inom befintliga ramar.

Konsekvenser för barn

Påverkan på alla människors liv och hälsa kan antas bli stor i händelse av långvariga samhällskriser eller till och med krig. Särskilt stor påverkan kan det bli för barn och unga om man tvingas lämna sina hem som vanligtvis står för tryggheten i vardagen. Det är viktigt att trygghetspunkterna i möjligaste mån utformas så att mottagandet blir så tillfredställande och tryggt som möjligt. Inventeringen har bland annat inkluderat om lokalen har utrymme för aktiviteter för barn och unga, som möjlighet till lek eller läshörna/bibliotek.

Handlingar i ärendet

Tjänsteskrivelse daterad den 2024-02-13

Bilaga 1: Förstudie - Trygghetspunkter i Nacka

Bilaga 2: Rapport 2021:24 Trygghetspunkter (Länsstyrelsen)

Bilaga 3: Inspiration och exempel från andra kommuner

Henrik Ahl
Stabs- och säkerhetsdirektör
Ledningsstaben

Helena Svärth
Kommunstrateg
Ledningsstaben